

INICIATIVA EDUCA D'IBERCAJA

PROGRAMES DIDÀCTICS IBERCAJA

LA BATUCADA: DE L'ESCLAVITUD A LA FESTA!

QUADERN DIDÀCTIC

Des de sempre, l'Obra Social d'Ibercaja col·labora amb pares i educadors, posant a la seva disposició propostes que contribueixin a completar l'educació dels més joves.

Mitjançant la línia **INICIATIVA EDUCA d'Ibercaja**, cerquem prevenir el fracàs escolar i l'abandonament prematur dels estudis i formar els professionals del demà.

Sota aquest nom, presentem el Programa Didàctic **LA BATUCADA: DE L'ESCLAVITUD A LA FESTA!**

Aquest espectacle de la companyia Art&Shock convida a viatjar fins al Brasil, on, des de l'època dels esclaus i fins a l'actualitat, s'han mesclat ritmes africans, estils indígenes i tradicions europees.

El resultat és un panorama musical únic al món.

Descobreix-lo!

ÍNDEX

■ QUI SOM?	3
■ LA BATUCADA: DE L'ESCLAVITUD A LA FESTA!	3
■ RITMES	4
■ HISTÒRIA.	5
■ INSTRUMENTS.	6
■ PER SABER-NE MÉS	7
■ ACTIVITAT DE SÍNTESI	7

QUI SOM?

Art&Shock és una companyia de creació recent formada per gent amb molt anys d'experiència en la pedagogia de les arts.

Ens interessa especialment la cultura popular, perquè ens ajuda a entendre la identitat i l'evolució dels pobles.

Combinem dansa, música i teatre, sempre adreçats als nens i les nenes, i als joves.

LA BATUCADA: DE L'ESCLAVITUD A LA FESTA!

Quin paper té la música en la història? Com es reflecteixen els canvis de la societat en els sons d'un país?

Mitjançant els diferents ritmes, podreu veure i sentir com vivien els esclaus, la seva convivència amb els colons, com va sorgir la famosa Samba Batucada, l'evolució dels instruments fins a l'actualitat, les celebracions, la religió, les danses...

RITMES

- **Samba reggae**

Durant els anys setanta i vuitanta, a la regió de Bahia va sorgir un moviment popular que enaltia la cultura negra. Es van formar molts grups que promovien els seus orígens africans i combatien el racisme i la corrupció que van patir els afrobrasilers a la zona.

- **Maracatú**

És tradicional de la regió de Pernambuco. Està íntimament lligat a les religions d'origen africà i s'utilitza en celebracions i festes dedicades als déus.

És un ritme molt enèrgic i hipnòtic, i té una tècnica específica que el fa molt diferent a la resta.

- **Samba Batucada**

Al final del segle XIX, Rio de Janeiro es va convertir en el centre cultural de Brasil, i fou aquí on una munió d'estils es van mesclar amb antics ritmes africans.

Durant els anys següents, van sorgir diferents músiques que acabarien formant part del que avui entenem com a samba: caxambú, jongo, partido alto i, finalment, samba i bazucada.

- **Samba Funk**

És un subgènere musical resultant de la fusió de la samba brasilera amb el funk d'Amèrica del Nord en la dècada dels seixanta. Els instruments de la samba imiten els patrons de funk d'una bateria.

HISTÒRIA

Des del començament dels temps, les cultures s'han fusionat formant-ne de noves i integrant els folklores.

Malauradament, moltes d'aquestes fusions no formaven part d'una cooperació entre cultures; generalment eren imposades per forces imperialistes amb objectius molts allunyats de crear noves tradicions culturals. En moltes ocasions, aquesta imposició ha anihilat civilitzacions senceres o ha deixat conflictes entre les cultures durant segles.

Els imperialistes treien gent de la seva terra o creaven fronteres que separaven pobles, obligant les cultures a aclimatar-se a la nova situació.

El patiment d'aquestes societats va posar una llavor de nous estils musicals que han marcat el desenvolupament i la direcció de la música arreu del món.

Al voltant de l'any 1500, l'explorador portuguès Pedro Alvares Cabral va arribar al que era l'estat de Bahia al Brasil. Hi va trobar una gran població indígena formada per in comptables tribus que feia milers d'anys que habitaven aquelles terres. En un període de temps molt curt, aquesta gent va ser esclavitzada, i en molts casos eliminada. La solució a l'escassetat de mà d'obra va ser portar-hi nous esclaus procedents de diferents regions i tribus africanes, pràctica que es va perllongar des del s. XVI fins al s. XVIII.

D'aquesta manera, va començar la fusió de les cultures indígena brasilera, africana i portuguesa.

La música brasilera actual és el resultat d'aquesta barreja i de la seva evolució a partir d'aquestes tres cultures. La indígena és la que hi té menys influència, i l'africana la que més.

Per als africans, la música, i especialment els tambors, eren una part del seu dia a dia. Els feien sonar per motius religiosos, mentre treballaven i en les celebracions, i això aconseguia mantenir la seva cultura viva.

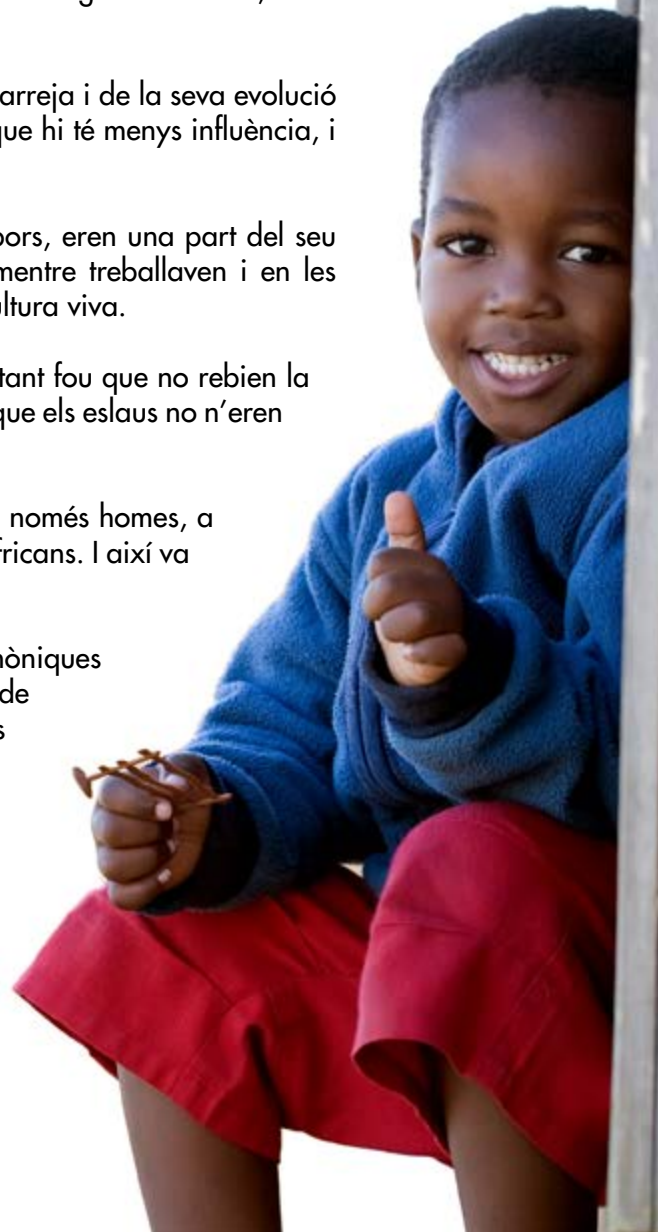
Ho van poder fer per diverses raons. La més important fou que no rebien la «reeducació» dels missioners, ja que consideraven que els esclaus no n'erent mereixedors.

A més, com que els conqueridors portuguesos eren només homes, a la llarga es van acabar formant famílies d'esclaus africans. I així va començar la barreja.

Els portuguesos hi aportaven les tradicions harmòniques i melòdiques europees. Alguns dels instruments de percussió tenien els seus orígens en les marxes militars portugueses.

La influència indígena és menys evident, però hi van contribuir amb diferents flautes, estils vocals i alguns tipus de shakers.

La combinació de tots aquests elements culturals forma les bases dels estils musicals brasilers.

INSTRUMENTS

Aquests són alguns dels instruments més utilitzats en la samba:

- **Surdo**

És el tambor més greu i porta la pulsació. En la majoria de ritmes brasilers es toca amb una baqueta i una mà. Són fets d'alumini i tenen una pell a cada costat.

- **Caixa**

La caixa és un instrument essencial per al *swing* de la música brasilera. Executen el ritme propi de cada escola de samba, permetent diferenciar-les més fàcilment.

- **Repinique**

Juntament amb l'apito (xiulet), funciona com a conductor de la bateria, fent marques i entrades.

- **Timbau**

La versió brasilera de la «conga». També es toca amb les mans, però el seu so s'assembla més al d'un djembé africà.

- **Tamborim**

És un instrument petit que s'agafa amb una sola mà i es toca amb una baqueta flexible amb diverses pues. Executen solos i figures rítmiques, molt sovint ressaltant la melodia i la lletra de la cançó.

- **Agogô**

És un instrument d'origen africà. Generalment té dues campanes metàl·liques i es toca amb una baqueta de fusta o fent xocar les dues campanes entre si. La campana que queda dalt és la més aguda i la de baix la més greu.

- **Chocalho**

El chocalho té els seus orígens en les tribus indígenes de Sud-amèrica. Són peces de fusta o metall que sostenen platerets metàl·lics. Es toquen movent-los endavant i enrere.

- **Reco-reco**

Poden estar fets de fusta o metall. Els de metall sonen més fort que els de fusta. Consisteix en un suport amb tres molles metàl·liques que es freguen amb una baqueta també metàl·lica, el que fa que es produeixi el so.

PER SABER-NE MÉS...

- Els esclaus van ser un element imprescindible de l'exploració de l'Amèrica colonial. El continent havia quedat relativament despoblat per les epidèmies que hi dugueren els europeus, i els portuguesos, espanyols, francesos i anglesos van aprofitar el tràfic d'esclaus africans que ja existia per dur a les colònies milers de treballadors forçats. Es calcula que uns 5 milions d'esclaus africans van ser portats al Brasil durant el s. XVI. L'esclavitud va ser abolida l'any 1888, fa només 125 anys.
- La capoeira és una art marcial creada pels africans i portada al Brasil. Els portuguesos van prohibir als esclaus que lluitessin o que practiquessin cap mena d'esport. Per això, feien veure que ballaven, quan en realitat aprenien a defensar-se. La capoeira va estar prohibida al Brasil fins a l'any 1930, quan va ser declarada esport nacional.
- A la selva de l'Amazones encara hi ha tribus indígenes que viuen com abans de la colonització. Són societats nòmades, la subsistència de les quals es basa en una combinació de caça, pesca, recol·lecció d'aliments i una petita agricultura.
- Brasil és un dels països més grans del món en extensió, i també en població. Actualment, hi viuen més de 190 milions de persones. La ciutat més poblada és Sao Paulo, amb 18 milions d'habitants.
- El carnaval de Rio de Janeiro és el més famós del món. El primer es va celebrar l'any 1723, i des de llavors no ha deixat de créixer. Cada any, centenars de milers de turistes viatgen a Rio per participar en la que es considera «la festa més gran del món». Se celebra el mes de febrer, quan a l'hemisferi sud és ple estiu.
- Les escoles de samba són un element clau de la societat brasilera. Són grans comunitats que, a més de música, fan una tasca social importantíssima ajudant els joves més desfavorits i proporcionant-los una educació.
- En la famosa desfilada al Sambòdrom, hi participen més de 200 escoles de samba, i un jurat decideix cada any quina ha estat la millor. Les escoles de samba preparen la cançó, la carrossa i la comparsa durant mesos abans de presentar-la al carnaval.

ACTIVITAT DE SÍNTESI

Després de l'audició, dediqueu una estona a parlar del que heu vist i après. Cal que tingueu en compte que la batucada forma part d'una tradició molt arrelada i que la gent de Brasil la porta dins del cor i s'hi senten molt identificats. Ser d'una escola de samba és més o menys com pertànyer a un equip de futbol.

Reflexioneu també sobre el paper que té la música en la vostra vida, feu un debat a classe i compartiu les vostres opinions. Per començar, podeu intentar respondre aquestes preguntes:

- En quins moments del dia escoltes sempre música?
- T'agrada la música? Per què? Per a què et serveix?
- Quines situacions creus que serien difícils d'imaginar sense música?
- Coneixes la música tradicional del teu país? I la de la teva ciutat o poble?

iberCaja **Obra Social**
programasdidacticos.ibercaja.es

